

En 1000-årig illustration!

Sigurdsristningen

Sundbyholm Eskilstuna

Sigurdsristningen

Sigurdsristningen nära Sundbyholms 1600-talsslott vid Mälaren är ett av vårt lands förnämsta fornminnen. Den är unik bland Södermanlands fornlämningar och runristningar, främst på grund av det märkliga bildinnehållet.

Den nära 1000-åriga illustrationen berättar några välkända episoder ur Sigurd Fafnesbanes saga, som vi också känner till genom bland annat isländska Eddadikter.

Sigurdssagan, hämtad ur den isländska Völsungasagan, hör hemma i den stora fornergermanska sagoskatt som skapades i Europa under den så kallade folkvandringstiden vid mitten av det första årtusendet. I kraft av sitt starka, konstnärliga innehåll lever sagorna kvar ända in i våra dagar, bland annat i de färöiska dansvisorna och Wagners opera "Ringens".

Sigurdsristningen är alltså en minneskrift över en död man, Holmger. Hans hustru Sigrid har, någon gång på 1000-talet e.Kr.

ombesörjt ristningen. Holmgers närmaste släktförhållanden redovisas utförligt. Av inskriften framgår också att Sigrid var kristen. Hon gjorde enligt tidens sed ett barmhärtighetsverk för sin mans salighet genom att låta anlägga en bro. Än idag syns brofästet i form av en vall av jord och sten nedanför ristningen. På vikingatiden stod vattnet här 3-4 meter högre än nu.

På den nära 5 meter långa Ramsundshällen har en för oss okänd ristare illustrerat inskriften med episoder ur Sigurdssagan. Sigurdsristningen lär vara den första illustrationen av en smed och hans redskap.

Runstenar

Runskriften uppstod hos germanfolken under århundradena närmast efter Kristi födelse, sannolikt påverkad av den romerska kulturen.

I Sverige gjordes de första inskrifterna på 200-talet. Till en början användes inte runorna i skrift i egentlig mening, utan som tecken med magisk innebörd. De ristades på föremål, oftast vapen. Runstenar resta till en bortgången frändes ära hör huvudsakligen till vikingatidens slutskede runt 1000-talet.

Av Sveriges drygt 3000 runinskrifter finns cirka 1300 i Uppland och 400 i Södermanland. Slättbygderna i östra Södermanland är

rika på runstenar, liksom Rekarnebygden, vilket tyder på att Rekarne var en betydande bygd redan vid övergången mellan forntid och medeltid.

Runinskrifterna berättar oftast om vikingarnas färder i öster- och västerled, och vi möter betydande personer av förnäm släkt i stenarna. Förnämast av dem alla är Sigrid, Orms dotter, Alriks moder, Spjuts och senare Holmgers maka. Hon är omtalad på två av de märkligaste ristningarna i Rekarne, runstenen vid Kungshället på Kjula ås och Sigurdsristningen på Ramsundsberget i Jäder.

Sigurdssagan

Sigurd var en ung kungason. Han hade en fosterfar, den mångkunnige dvärgen Regin. Denne hade två bröder, Utter och Fafner. Utter uppträdde ofta i en utters skepnad och fiskade lax i en fors. Under ett fiskafänge blev uttern ihjälslagen av guden Loke, som hade kommit till platsen tillsammans med Oden. Gudarna tvingades betala bot för dråpet genom att täcka utterskinnet med guld. Fafner, i en jättelik orms skepnad, ruvade sedan över guldskattnen på Gnitaheden.

Regin ville komma åt guldets. Han eggade Sigurd att dräpa Fafner och smidde ett präktigt svärd åt honom. Sigurd grävde en grop där Fafner brukade kräla ner till sjön för att dricka, från gropen stötte han svärdet i ormen.

I Sigurdsristningen har runinskriften ristats i ormens kropp. Sigurd sitter till vänster i bild-

fältet, inramat av ormen. Han steker Fafners hjärta på ett spett, över en flammande eld, för att ge det till Regin. Sagan säger att Sigurd skulle känna efter om hjärtat var färdigstekt och då brände han sig. Det är därför han har fingret i munnen. När han fick Fafners blod på tungan förstod han plötsligt fåglalåt. Då hörde han några mesar kvittra om att Regin tänkte svika Sigurd för att få hela skatten själv. De rådde Sigurd att dräpa den sovande dvärgen. Det gjorde Sigurd och vi ser Regin ligga med avhugget huvud. Bredvid honom finns hans smidesverktyg, hammare, bäl, städ och tång. Sigurds häst Grane, med skatten lastad på ryggen, är bunden vid trädet där fåglarna sitter.

Ristaren har däremot inte berättat om Sigurds vidare öden, om hur skatten blev till olycka för honom och hans släkt.

Runskriften, som inte har något direkt samband med bildinnehållet, lyder:

siri r:kiar i : bur : osi : mu iR . alriks - tutiR - urms fur salu : hulmkirs : fa ur : sukru ar buat asis

som betyder: Sigrid, Alriks moder, Orms dotter, gjorde denna bro för sin make Holmgers, Sigröds faders själ.